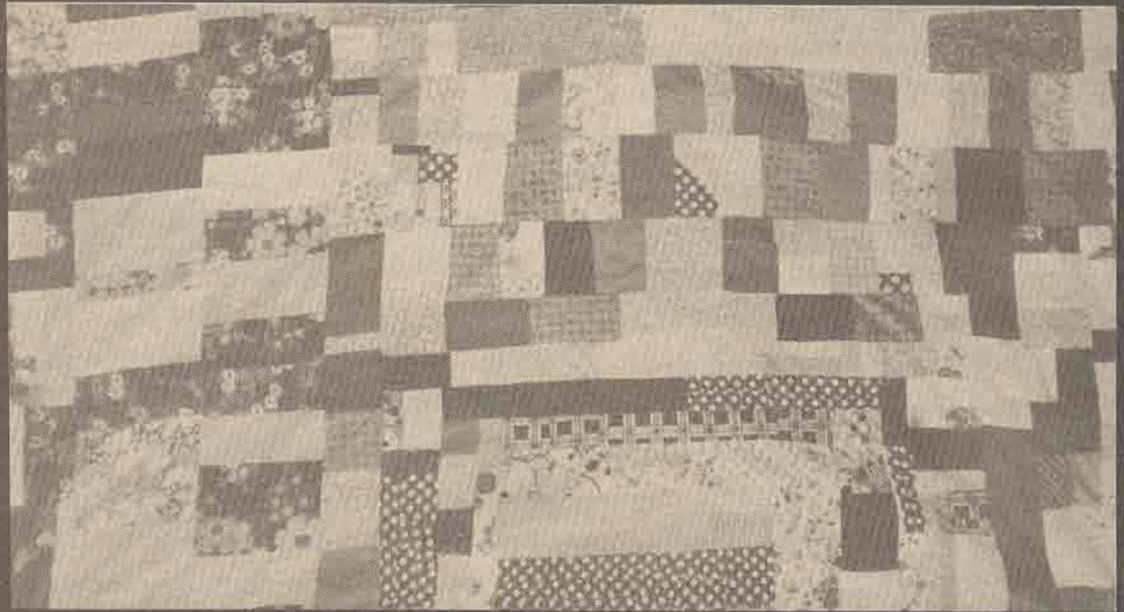

ม่านสี

ประมุก อุกัยพิบูลย์

ไทยมุสลิมสี่จังหวัดภาคใต้สมัยก่อนนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง มักใช้ชีวิตอย่างง่าย ๆ ไม่ค่อยพิถีพิถัน ไม่ว่าในด้านอาหารการกิน อนามัยในครอบครัว หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อย ยกเว้นผู้ซึ่งมีเชื้อสายพระยาเมือง หรือผู้มีการศึกษาสูงและอยู่ในแวดวงราชการ

บ้านเรือนอยู่อาศัย ซึ่งส่วนมากเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง จะมีอยู่บ้างเป็นส่วนน้อยที่เช่าเขาอยู่ การปลูกสร้างบ้านเรือนก็มักเป็นรูปแบบเดียวกัน คือ ยกพื้น ใต้ถุนสูง ผู้ที่มีฐานะดีหน่อยก็จะปลูกอย่างมั่นคงถาวร เสาไม้

เหล็ยม พื้นไม้กระดาน ฝาสังกะสี (นิยมนกันมาก) หลังคามุงกระเบื้อง ดินเผา ที่ฐานะด้อยด่าก็จะปลูกพอสวมกับอัดภาพ เสาไม้กลม พื้นอาจจะมีลักษณะเป็นฟาก ทำด้วยไม้เหลาชะโอน ฝาไม้ไผ่ขัดและ หลังคามุงจาก

ส่วนมากจะมุงแค่การปลูกสร้าง ส่วนที่เป็นห้องเรือนอย่างมั่นคงเป็นอย่างดี ส่วนที่เป็นครัวหรือชานเรือนด้านหน้า มักจะต่อเติมออกไปในลักษณะชั่วคราว

ห้องเรือนนั้นจะกว้างใหญ่แค่ไหน อยู่ที่กำลังทรัพย์และความต้องการของเจ้าของ

แม้ห้องจะกว้างขวางเพียงใด ความแว้งว้างก็เป็นเงาตามตัวขึ้นเพียงนั้น เพราะมีสภาพเหมือนห้องโถง ไม่ค่อยมีการกั้นฝาแบ่งห้องเป็นสัดส่วน อุปกรณ์เครื่องประดับห้อง เช่น โต๊ะตู้ แทนจะไม่มี

เครื่องใช้ไม้สอย เช่น เสื่อ หมอน หรือเสื้อผ้าอาภรณ์ประดับกาย มักจะกองสุ่มอยู่มุมหนึ่งมุมใดของห้อง หรือมีจะนั้นก็พาดอยู่บนราวลาดหรือเชือก ซึ่งชิงไว้ข้างฝา

การหลับนอนก็เป็นไม่อย่างง่าย ๆ จะเลือกมุมหนึ่งมุมใด หรือด้านหนึ่งด้านใดของห้องเป็นที่หลับนอน เติงนอนและมุ้งไม่จำเป็นต้องใช้ เพียงเสื่อ

ฝันหอมใบก็พอแล้ว พวกผู้ชายมักนอนอยู่ข้าง ๆ ประตู ซึ่งสมัยก่อนนั้น ประตูห้องมักจะเปิดกว้าง เพราะไม่นิยมทำบานประตูสำหรับปิดเปิด ส่วนผู้หญิงและเด็กจะซุกตัวอยู่ในมุมที่ค่อนข้างกำบังสักเล็กน้อย

เหตุผลที่ห้องเรือนไม่นิยมกันเป็นห้องหับให้เป็นสัดส่วนนั้น ก็คือเพื่อความสะดวกในการต้อนรับแขก ในโอกาสที่มีงานสังคม เช่น งานแต่งงาน งานเข้าสูหนัด (มาโชะยวี่) เป็นต้น เพราะฝาห้องจะกลายเป็นสิ่งเกะกะสำหรับแขกหรือ ที่จะมานั่งร่วมวงรับประทานอาหารกันในห้องเรือน

แต่อย่างไรก็ดี ก็มีอยู่บ้างเหมือนกันที่จะต้องแบ่งห้องให้เป็นสัดส่วน เพื่อกันความประเจิดประเจ้อจนเกินไป อุปกรณ์ที่ใช้แบ่งสัดส่วนห้อง ที่สะดวกแก่การใช้และเก็บ ก็ไม่มีอะไรดีไปกว่าม่าน

และเป็นม่านสีเสียด้วย

หลากสีจะรวมอยู่ในผืนม่าน ซึ่งขึงโยงไว้

ม่านสี เป็นศิลปะหัตถกรรมอย่างหนึ่งของพี่น้องสตรีไทยมุสลิมในอดีต โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเรา ฝ้ายที่ไซ้ทำม่านนั้น มิใช่ฝ้ายดีมีราคา มิใช่ฝ้ายที่คลี่ออกมาจากหีบใหญ่ ๆ หากแต่เป็นเพียงเศษฝ้ายเท่านั้น

เศษฝ้ายที่เหลือจากการตัดเย็บเป็นเสื้อ ซึ่งทั้งบุรุษและสตรีในสมัยนั้น นิยมสวมเสื้อที่มีลวดลายดอกดวงหลากสี เศษฝ้ายดังกล่าวนี้ ทางร้านตัดเย็บเสื้อผ้าจะเก็บใส่กล่องกระดาษหรือถังเอาไว้แต่ละวัน เพื่อรวบรวมสำหรับนำไปทำลาย หรือให้กับผู้ที่มาขอไปทำประโยชน์ แต่ต่อมาก็เกิดมีมูลค่าเมื่อมีผู้ต้องการมากขึ้น และผู้ที่ต้องการนั้น ส่วนใหญ่ได้แก่ผู้ทำม่านสีนั่นเอง

70 รุสมิแล

จากเศษฝ้ายดังกล่าว ก็นำมาพิจารณาเทียบเคียงเนื้อฝ้ายดู พอให้ได้ลักษณะใกล้เคียงกันแล้วจึงนำมาตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าบ้าง สี่เหลี่ยมด้านเท่าบ้าง ตามแต่เนื้อที่ของเศษฝ้ายชิ้นนั้น ๆ จะอำนวยให้ บางชิ้นไม่สามารถตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมได้ ก็จะตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม 2 ชิ้น มาเย็บสอยต่อกันให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม

ต่อจากนั้นก็นำชิ้นผ้าที่ได้ตัดไว้ มาเรียงต่อให้ติดกันโดยการเย็บสอย การเลือกสลับชิ้นสีก็ดี การเย็บสอยก็ดี ต้องกระทำอย่างละเอียดประณีต เพื่อให้ได้ผืนผ้าที่มีคุณภาพมันคงและแลดูเป็นระเบียบงามตา โดยเฉพาะการรักษาด้านแต่ละด้านของเศษฝ้ายรูปสี่เหลี่ยมนั้น ต้องอยู่ในระดับสม่ำเสมอ หากกว้างด้านหนึ่งแคบด้านหนึ่ง ก็หมายความว่า การปะติดปะต่อของชิ้นต่อ ๆ ไปนั้น จะไม่ไต่ระดับดูไม่สวยงาม การเย็บสอยเศษฝ้ายสำหรับทำม่านสีจึงนับว่าเป็นงานยากพอควร ต้องอาศัยทั้งความใจ

เย็น ความละเอียดประณีต ความเข้าถึงศิลปะ จึงจะได้ผืนม่านสีที่สวยงาม

การเย็บสอยม่านสีนี้ ถือเป็นงานอดิเรก คือใช้เวลาว่างจากภารกิจอื่น ครั้งแรกการเย็บสอยก็จะทำเพียงคนเดียว แต่เมื่อได้ผืนม่านกว้างยาวพอสมควร ก็อาจจะช่วยกันเย็บสอยบ้าง ผู้ช่วยเย็บสอยอาจจะเป็นพี่น้องลูกหลานในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านที่มาเยี่ยมเยียน ซึ่งถือโอกาสพูดคุยกันไปพลาง ช่วยเย็บช่วยสอยกันไปพลาง แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาถึงฝีมือของผู้เข้ามาช่วยด้วย

การเย็บในสมัยก่อนนั้น ไซ้เย็บสอยด้วยมือ เพราะจักรเย็บผ้ายังไม่แพร่หลาย ต่อมาแม้จักรเย็บผ้าจะเข้ามา

มีบทบาทมากขึ้นแล้วก็ตาม การเย็บสอยด้วยมือก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่เช่นเดิม เพราะผู้มีจักรเย็บผ้าส่วนมาก จะใช้จักรเป็นประโยชน์ในการรับจ้างเย็บเสื้อผ้าเสียมากกว่าการเย็บม่าน

เนื่องจากการทำม่านสีเป็นงานอดิเรกดังกล่าวแล้ว ฉะนั้น ม่านผืนหนึ่ง ๆ จึงกินเวลามิใช่น้อย มิใช่แรมวัน แรมสัปดาห์ หรือแรมเดือน แต่เป็นแรมปีทีเดียว

เมื่อได้ผืนม่านกว้างยาวพอสมควรตามความต้องการแล้ว ก็จะตัดแต่งริมม่านทั้งสี่ด้านให้เรียบร้อย ส่วนมากม่านจะมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามากกว่าที่จะเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า หลังจากนั้น ก็จะใช้แถบผ้าสีเพียงสีเดียว อาจจะเป็นสีขาว แดง หรือน้ำเงินก็ได้ ทำเป็นกรอบเย็บปิดริมทั้งสี่ด้านของผืนม่าน และติดหูกม่าน ก็เป็นอันสำเร็จเป็นม่านสีที่สวยงามอย่างสมบูรณ์นำไปใช้แบ่งกันห้องได้

เมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมาแล้ว มีผู้ประดิษฐ์ม่านสีออกจำหน่ายเหมือนกัน ราคาตกคันละ 80-100 บาท ถิ่นนับว่าเป็นรายได้ที่ดีพอสมควร จากศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทนี้ในสมัยนั้น

ปัจจุบัน ไม่มีใครประดิษฐ์ม่านสีไว้ใช้และจำหน่ายกันแล้ว ทั้งนี้ เพราะความก้าวหน้าในด้านสุขภัณฑ์ต่าง ๆ มนธอ์อันวะได้คิดกว่า ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในรสนิยมของพี่น้องไทยมุสลิมในภาคใต้สูงขึ้น ม่านสีจึงนับวันแต่ขาดหายไปทุกที จะมีให้เห็นอยู่บ้างก็ตามบ้านเรือนในชนบทบางแห่งที่ยังหลงเหลือไว้ใช้กันอยู่ และอาจจะมีบ้างบางบ้านในตัวเมืองที่เก็บรักษาไว้ในฐานะผู้รักและนิยมของเก่า